

Obres escollides de Lenin en català

MARXISME I REVISIONISME

V. I. LENIN

1908
2ª edició

Edicions internacionals Sedov

És ben conegut l'aforisme que diu que si els axiomes geomètrics afectaren els interessos de la gent, segurament hi hauria qui els refutara. Les teories de les ciències naturals, que han xocat amb els vells prejudicis de la teologia, van provocar i continuen provocant fins avui l'oposició més enverinada. Res té d'estrany, per tant, que la doctrina de Marx, que serveix en forma directa a l'educació i organització de la classe d'avantguarda de la societat moderna, que assenyala les tasques d'aqueixa classe i demostra la substitució inevitable (en virtut del desenvolupament econòmic) del règim actual per un nou ordre, haja hagut de lluitar per a conquistar cada un dels seus passos.

Inútil és dir-ho, la ciència i la filosofia burgeses són oficialment ensenyades per professors oficials per a embrutir les noves generacions de les classes posseïdores i "ensinistrar-les" contra els enemics exteriors i interiors. Aquesta ciència no vol sentir parlar de marxisme i el proclama refutat i aniquilat; Marx és atacat amb el mateix zel pels joves doctes que fan carrera refutant el socialisme, com pels decrepits ancians que conserven la tradició de tota sort d'antiquats "sistemes". Els avanços del marxisme i la difusió i la consolidació de les idees marxistes entre la classe obrera provoquen inevitablement la reiteració i agudització d'aqueixos atacs burgesos contra el marxisme, que surt més fort, més temperat i revitalitzat de cada un dels seus "anihilaments" per la ciència oficial.

Però, inclús entre les doctrines vinculades a la lluita de la classe obrera i difoses de manera predominant entre el proletariat, el marxisme de cap mode va consolidar la seua posició de colp, ni de bon tros. Durant el primer mig segle de la seua existència (des de la dècada del 40 del segle XIX) va lluitar contra teories que li eren profundament hostils. En la primera meitat de la dècada del 40, Marx i Engels van ajustar comptes amb els joves hegelians radicals, el punt de vista dels quals era el de l'idealisme filosòfic. A finals d'aqueixa dècada, en el camp de les doctrines econòmiques va passar a primer pla la lluita contra el proudhonisme. Aquesta lluita va acabar en la dècada del 50 amb la crítica dels partits i doctrines que havien sorgit en el turbulent any 1848. En la dècada del 60, a l'expulsar al baliunisme de la Internacional, la lluita es va desplaçar del camp de la teoria general a un camp més pròxim al moviment obrer pròpiament dit. Al començament de la dècada del 70, es va destacar a Alemanya, per breu temps, el proudhonista Mühlberger; a finals d'aqueix període, el positivista Dühring. Però la influència de l'un i l'altre sobre el proletariat era ja insignificant. El marxisme havia aconseguit un indiscutible triomf sobre totes les altres ideologies del moviment obrer.

En les qüestions fonamentals, aquest triomf va culminar en la dècada del 90 del segle passat. Fins i tot en els països llatins, on s'havien mantingut les tradicions del proudhonisme per més temps, els partits obrers van estructurar els seus programes i la seua tàctica sobre bases marxistes. Al

reprendre's, en forma de congressos internacionals periòdics, l'organització internacional del moviment obrer, es va col·locar, en l'essencial, immediatament i quasi sense lluita, en el terreny del marxisme. Però quan el marxisme va haver desplaçat totes les doctrines més o menys integrals que li eren hostils, les tendències que en elles s'albergaven van començar a buscar altres camins. Les formes i les causes de la lluita van canviar, però la lluita va continuar. I el marxisme va començar el seu segon mig segle d'existència (dècada del 90 del segle passat) enfrontant un corrent hostil en el mateix marxisme.

L'ex marxista ortodox Bernstein va donar el seu nom a aquest corrent al proclamar amb gran brogit i amb grandiloqüents expressions les esmenes de Marx, la revisió de Marx, el revisionisme. Inclús a Rússia, on (a causa de l'endarreriment econòmic i de la preponderància de la població camperola oprimida pels vestigis de la servitud) el socialisme no marxista s'ha mantingut durant molt de temps, avui es converteix senzillament en revisionisme davant dels nostres mateixos ulls. I igual en el problema agrari (programa de municipalització de tota la terra) que en les qüestions programàtiques i tàctiques d'índole general, els nostres socialpopulistas van substituir cada vegada més, amb "esmenes" a Marx, les restes agonitzants i caduques del vell sistema, coherent a la seua manera i profundament hostil al marxisme.

El socialisme premarxista ha sigut derrotat. Continua lluitant ja no en el seu propi terreny, sinó en el del marxisme, com a revisionisme. Examinem, puix, quin és el contingut ideològic del revisionisme.

En el camp de la filosofia, el revisionisme anava a remolc de la "ciència" acadèmica burgesa. Els professors "retornaven a Kant", i el revisionisme s'arrossegava darrere dels neokantians; els professors repetien les vulgaritats que els capellans havien pronunciat mil vegades contra el materialisme filosòfic, i els revisionistes, somrient complaguts, murmuraven (repetint paraula per paraula l'últim manual) que el materialisme havia sigut "refutat" des de feia molt de temps. Els professors tractaven Hegel com a "gos mort", i mentre ells mateixos predicaven l'idealisme, només que mil vegades més mesquí i superficial que el hegelianisme, encollint-se desdenyosament de muscles davant de la dialèctica, els revisionistes s'enfonsen darrere d'ells en el pantà de l'enviliment filosòfic de la ciència, substituint la "subtil" (i revolucionària) dialèctica per la "simple" (i pacífica) "evolució". Els professors guanyaven el seu sou oficial ajustant els seus idealistes i "crítics" sistemes a la dominant "filosofia" medieval (és a dir, a la teologia), i els revisionistes s'acostaven a ells, esforçant-se per fer de la religió un "assumpte privat", no en relació a l'estat modern, sinó en relació al partit de la classe d'avantguarda.

No es necessita dir el vertader significat de classe de semblants "esmenes" a Marx: és ben evident. Només assenyalarem que Plekhanov va ser l'únic marxista en la socialdemocràcia internacional que va criticar des del punt de vista del materialisme dialèctic conseqüent aquelles increïbles necieses acumulades pels revisionistes. És tant més necessari subratllar açò amb força, per quant en el nostre temps es fan temptatives profundament errònies, destinades a presentar la vella i reaccionària farda filosòfica davall el pretext de crítica de l'oportunisme tàctic de Plekhanov

Passant a l'economia política, és necessari assenyalat, abans que res, que en aquesta esfera les "esmenes" dels revisionistes eren moltíssim més multifacètiques i minucioses; es tractava de suggerir al públic amb "noves dades sobre el desenvolupament econòmic". Es deia que la concentració i desplaçament de la petita producció per la gran producció no s'opera de cap mode en l'agricultura i amb extrema lentitud en el comerç i la indústria. Es deia que les crisis s'han tornat ara més rares i dèbils, i que els càrtels i trusts probablement farien capaç al capital d'eliminar-les per complet. Es deia que la "teoria de la fallida" cap a la qual marxava el capitalisme és inconsistent pel fet que les contradiccions de classe tendeixen a suavitzar-se i atenuar-se. I, finalment, es deia que no estaria mal corregir també la teoria del valor de Marx d'acord amb Bohm-Bawerk.

La lluita contra els revisionistes en torn d'aquestes qüestions va servir per a revifar de manera fecunda el pensament teòric del socialisme internacional, tal com havia passat vint anys abans amb la polèmica d'Engels contra Dühring. Els arguments dels revisionistes van ser analitzats amb fets i xifres en la mà. Es va demostrar que embel·lien sistemàticament la petita producció actual. Dades irrefutables proven la superioritat tècnica i comercial de la gran producció sobre la petita, no sols en la indústria, sinó també en l'agricultura. Però la producció de mercaderies està molt menys desenvolupada en l'agricultura i, generalment, els estadístics i economistes actuals no saben destacar les branques especials i, a vegades, inclús les operacions de l'agricultura que expressen de quina manera l'agricultura és progressivament arrossegada al procés d'intercanvi de l'economia mundial. La petita producció se sosté sobre les ruïnes de l'economia natural a causa del constant empitjorament de l'alimentació, la fam crònica, la prolongació de la jornada de treball, el deteriorament de la qualitat i atenció del ramat; en una paraula, a causa d'aquells mateixos mètodes amb què es va sostindre també la producció artesana contra la manufactura capitalista. En la societat

capitalista, cada avanç de la ciència i la tècnica soscava, inevitablement i inexorablement, els fonaments de la petita producció. I la tasca de l'economia política socialista consisteix en investigar aquest procés en totes les seues formes, no poques vegades complexes i intricades, i demostrar al petit productor la impossibilitat de sostindre's en el capitalisme, la situació desesperada de les explotacions camperoles en el règim capitalista i la necessitat que el camperol adopte el punt de vista del proletariat. Davant de la qüestió que ens ocupa, els revisionistes van cometre el pecat, en l'aspecte científic, de generalitzar superficialment alguns fets presos de manera unilateral, al marge de la seua connexió amb el sistema del capitalisme en el seu conjunt; i en l'aspecte polític, van cometre el pecat que, inevitablement, volgueren o no, van invitar o van empenyar els camperols a prendre l'actitud del propietari (és a dir, l'actitud de la burgesia), en compte d'instar-los a adoptar el punt de vista del proletariat revolucionari.

El revisionisme va sortir encara pitjor parat pel que fa a la teoria de les crisis i a la teoria de la fallida. Només persones molt poc perspicaces i durant molt poc de temps podien pensar en modificar els fonaments de la doctrina de Marx davall la influència d'alguns anys d'animació i prosperitat industrial. Molt prompte la realitat es va encarregar d'ensenyar als revisionistes que les crisis no eren cosa del passat: la prosperitat va ser seguida per la crisi. Van canviar les formes, la successió, el quadro de les distintes crisis, però aquestes continuaven sent part integrant, inevitable, del règim capitalista. Mentre unifiquen la producció, els càrtels i trusts, simultàniament, i en forma visible per a tots, agreugen l'anarquia de la producció, la inseguretat de la vida del proletariat i l'opressió del capital, aguditzant així les contradiccions de classe en grau sense precedents. Els moderns, gegantins, trusts posen en evidència, de mode ben palpable i en immenses proporcions, que el capitalisme marxa cap a la fallida, tant en el sentit de les crisis polítiques i econòmiques aïllades com en el de l'enfonsament complet de tot el règim. La recent crisi financera a Amèrica del Nord i l'horrorós creixement de la desocupació en tot Europa, sense parlar de la vinent crisi industrial, de la que aguaiten no pocs símptomes, han fet que les recents "teories" dels revisionistes foren oblidades per tots, inclosos segons sembla molts d'ells mateixos. Les que no han d'oblidar-se són les ensenyances que aquesta inestabilitat dels intel·lectuals ha brindat a la classe obrera.

Respecte a la teoria del valor, només és necessari dir que, a banda d'al·lusions i sospirs molt vagues, a l'estil de Bohm-Bawerk, els revisionistes no van aportar absolutament res ni van deixar, per tant, cap empremta en el desenvolupament del pensament científic.

En l'esfera política, el revisionisme va intentar revisar realment els fonaments del marxisme, o siga, la teoria de la lluita de classes. La llibertat política, la democràcia, el sufragi universal (ens deien els revisionistes) destrueixen el terreny per a la lluita de classes i desmenteixen la vella tesi del *Manifest Comunista* que els obrers no tenen pàtria. Ja que en la democràcia preval "la voluntat de la majoria", segons ells, no s'ha de considerar a l'estat com a òrgan de dominació de classe ni negar-se a establir aliances amb la burgesia progressista, social reformista, contra els reaccionaris.

És indiscutible que aquestes objeccions dels revisionistes es reduïen a un sistema prou harmònic de concepcions, a saber: les bé conegudes concepcions liberal burgeses. Els liberals han dit sempre que el parlamentarisme burgès destrueix les classes i diferències de classe, ja que tots els ciutadans sense distinció gaudeixen del dret a votar i intervindre en els assumptes d'estat. Tota la història d'Europa durant la segona meitat del segle XIX, tota la història de la revolució russa al començament del segle XX ensenyen de manera patent l'absurd de tals conceptes. Amb les llibertats del capitalisme "democràtic", les diferències econòmiques, lluny d'atenuar-se, s'accentuen i agreugen. El parlamentarisme no elimina, sinó que posa al nu el caràcter innat de les repúbliques burgeses més democràtiques com a òrgans d'opressió de classe. A l'ajudar a il·lustrar i organitzar masses de població incomparablement més vastes que les que abans participaven en forma activa en els esdeveniments polítics, el parlamentarisme no contribueix a l'eliminació de les crisis i revolucions polítiques, sinó a l'agudització de la guerra civil durant aqueixes revolucions. Els esdeveniments de París, en la primavera de 1871, i els de Rússia, en l'hivern de 1905, van revelar amb summa claredat que aqueixa agudització es produeix indefectiblement. Per a esclafar el moviment proletari, la burgesia francesa no va vacil·lar ni un segon en pactar amb l'enemic de tota la nació, amb les tropes estrangeres que havien arruïnat la seua pàtria. Qui no comprenga la inevitable dialèctica interna del parlamentarisme i de la democràcia burgesa, que porta a solucionar la disputa per la violència de les masses d'una manera encara més contundent que en temps anteriors, mai podrà, basant-se en aqueix parlamentarisme, realitzar una propaganda i agitació conseqüent i de principi que prepare realment les masses obreres per a una participació victoriosa en tals "disputes". L'experiència de les aliances, acords, blocs amb el liberalisme social reformista a l'Europa Occidental i amb el reformisme liberal (cadets) en la revolució russa, mostra de manera convincent que aqueixos acords, a l'unir els elements combatius amb els elements menys capaços de lluitar, amb els més vacil·lants i traïdors, només atordeixen la consciència de les masses, i no reforcen, sinó que debiliten

la importància real de la seua lluita. El millerandisme francès (la més gran experiència d'aplicació de la tàctica política revisionista en una escala d'amplitud realment nacional) ens ha oferit una valoració pràctica del revisionisme que el proletariat del món sencer mai oblidarà.

El complement natural de les tendències econòmiques i polítiques del revisionisme era la seua actitud cap a la meta final del moviment socialista. "L'objectiu final no és res; el moviment ho és tot": aquesta expressió proverbial de Bernstein posa en evidència l'essència del revisionisme millor que moltes llargues dissertacions. Determinar el seu comportament cas per cas, adaptar-se als esdeveniments del dia, als viratges de les minúcies polítiques, oblidar els interessos cardinals del proletariat i els trets fonamentals de tot el règim capitalista, de tota l'evolució del capitalisme, sacrificar aqueixos interessos cardinals a fi dels avantatges veritables o suposats del moment: aquesta és la política del revisionisme. I de l'essència mateixa d'aquesta política es dedueix, amb tota evidència, que pot adoptar formes infinitament diverses i que cada problema més o menys "nou", cada viratge més o menys inesperat i imprevist dels esdeveniments (encara que només altere la línia fonamental del desenvolupament en proporcions mínimes i pel termini més curt), provocarà sempre, sense falta, una o altra varietat de revisionisme.

El caràcter inevitable del revisionisme està determinat per les seues arrels de classe en la societat actual. El revisionisme és un fenomen internacional. Per a cap socialista que reflexione i tinga un mínim de coneixements pot existir ni el més petit dubte que la relació entre ortodoxos i bernsteinians a Alemanya, entre guesdistes i jauresistes (ara, en particular, broussistes) a França, entre la Federació Socialdemòcrata i el Partit Laborista Independent a Anglaterra, entre Brouckere i Vandervelde a Bèlgica, entre integralistes i reformistes a Itàlia, entre bolxevics i menxevics a Rússia és, en totes parts, substancialment, una i la mateixa malgrat la immensa diversitat de les condicions nacionals i dels factors històrics en l'actual situació de tots aqueixos països. En realitat, la "divisió" en el moviment socialista internacional de la nostra època es produeix ja, ara, en els diversos països del món, essencialment en una mateixa línia, la qual cosa mostra el formidable pas avant que s'ha donat en comparació amb el que ocorria fa 30 o 40 anys, quan en els diversos països lluitaven tendències heterogènies dins del moviment socialista internacional únic. I aqueix "revisionisme d'esquerra" que es perfila avui en els països llatins com "sindicalisme revolucionari" s'adapta també al marxisme "esmenant-lo": Labriola a Itàlia, Lagardelle a França, apel·len molt sovint del Marx mal comprés al Marx bé comprés.

No podem detindre'ns a examinar ací el contingut ideològic d'aquest revisionisme, que dista molt d'estar tan desenvolupat com el revisionisme oportunista i que no s'ha transformat en internacional, ni afrontat una sola batalla pràctica important amb el partit socialista de cap país. Per això, ens limitarem al "revisionisme de dreta" descrit abans.

En què descansa el seu caràcter inevitable en la societat capitalista? ¿Per què és més profund que les diferències de les particularitats nacionals i el grau de desenvolupament del capitalisme? Perquè en tot país capitalista existeixen sempre, al costat del proletariat, extenses capes de petita burgesia, de petits propietaris. El capitalisme ha nascut i continua naixent, constantment, de la petita producció. Una sèrie de noves "capes mitjanes" són inevitablement formades, una vegada i una altra pel capitalisme (apèndixs de les fàbriques, treball a domicili, petits tallers disseminats per tot el país per a fer front a les exigències de la gran indústria, per exemple de la indústria de bicicletes i automòbils, etc.). aqueixos nous petits productors són novament llançats, de mode no menys infal·lible, a les files del proletariat. És molt natural que la concepció del món petit burgesa irrompa una vegada i una altra en les files dels grans partits obrers. És molt natural que així succeïssa, i així succeirà sempre fins a arribar a la revolució proletària, perquè seria un profund error pensar que és necessari que la majoria de la població es proletaritze "per complet" perquè aqueixa revolució siga possible. L'experiència que avui vivim, sovint només en el camp ideològic, és a dir les discussions sobre les esmenes teòriques a Marx; allò que avui sorgeix en la pràctica només en problemes aïllats i parcials del moviment obrer com ara les diferències tàctiques amb els revisionistes i la divisió que es produeix basant-se en elles, tot això ho experimentarà en escala incomparablement major la classe obrera quan la revolució proletària aguditze tots els problemes en litigi, concentre totes les diferències en els punts que tenen la importància més immediata per a determinar la conducta de les masses, i en el fragor del combat faça necessari separar els enemics dels amics, llançar els mals aliats per a assestar cops decisius a l'enemic.

La lluita ideològica, entaulada a finals del segle XIX pel marxisme revolucionari contra el revisionisme, no és més que el preludi dels grans combats revolucionaris del proletariat que, malgrat totes les vacil·lacions i debilitats dels filisteus, avança cap al triomf complet de la seua causa.